

MAGDALENE

EN ØSTGRØNLANDSK SKÆBNE

Af forfatteren *Franz Berliner*

Oprindelig hed hun noget helt andet, et hedensk navn, for hun var født før de hvide mænd kom til landet. Men i kristendåben som voksen fik hun navnet Magdalene, og hendes rigtige navn begyndte langsomt at gå i glemmebogen.

Jeg har ikke selv kendt hende, hun døde, da jeg var en lille dreng og endnu kun drømte om engang at rejse til hendes land. Hendes historie er blevet mig fortalt af Gudrun og Aksel Christensen i Angmagssalik. Og de gav mig lov til at fortælle den videre.

Den unge pige, som senere fik navnet Magdalene, boede på en boplads ved det sted, som nu kaldes Kap Dan. Et år svigtede fangsten, og der opstod stor hungersnød, så mange begyndte at spise kamiksåler og andre skindting. En nat lae fangerne råd op, de var fortvivlede og måtte finde udveje, og om morgenen, da de var draget på fangst, kom en gammel kone til den unge pige og betroede hende, hvad hun hade hørt, mens hun lod som om hun sov. Fangerne hade besluttet, at een måtte ofres, for at de alle kunne leve, og valget var faldet på pigen, fordi hun var ung og fed - og forældreløs. Hvis de igen denne dag kom hjem uden fangst ville de dræbe hende, hendes kød skulle blive til næring for alle på bopladsen.

Pigen blev ude af sig selv af rædsel. Mændene var udmattede og svage af sult, de ville sikkert intet fange. Den gamle kone sae til hende, at hun skulle gå op på et fjeld, hvorfra hun kunne se ned over husene. Der skulle hun skjule sig, og hvis hun så mændene komme hjem uden fangst, skulle hun styrte sig i havet fra det høje fjeld.

Hele dagen sad pigen skjult på fjeldet og rystede af skræk, og hen under aften så hun fangerne komme hjem med sæl. De var glade, de råbte og lo, fordi der igen var kommet kød til bopladsen. Men skrækken sad i den unge pige, hun turde ikke gå ned. Endelig kom den gamle kone ud og råbte på hende - „Kom ned og få kød!“ - og hun vovede sig ned til sine bopladsfæller, som ikke mere tænkte på at dræbe hende.



I denne skønne isverden driver østgrønlandske fangere deres farefulde erhverv.

Foto: Lüthy

En vinter, mens hun lå syg på briksen og ikke kunne komme op, opdagede de, at Månemanden ville komme ned på jorden. Dette fyldte dem med en sådan rædsel, at de besluttede at flygte fra bopladsen. Den unge pige blev ladet tilbage i jordhytten sammen med et par forældreløse børn.

(I parentes må det her forklares, at det, som for os kan synes unødigt hårdt og umenneskeligt, for dem var den bitre nødvendighed. Før den hvide mand kom til landet, var livsvilkårene bestandig så hårde og ubønhørlige for Angmagssalik-eskimoerne, at man må undre sig over, de overhovedet kunne eksistere. Så krævende var kampen for tilværelsen, at de ingen mulighed havde for at ta sig særligt af forældreløse børn, gamle og syge - de blev overladt til sig selv.)

Hele vinteren lå den unge pige der på briksen. Børnene døde af sult, men hun kom sig langsomt, selv om hun stadig ikke kunne flytte sig. Med hånden kunne hun nå lidt sne, der var føjet fra husgangen hen til briksekanten, og hun opretholdt livet ved at spise det. Hun påstod senere selv, at hun havde spist noget af de døde børns kød, men ingen ved rigtig noget herom.

Så utroligt det var - da foråret kom, var hun levende endnu. Hun var meget svag, livet i hende var kun lillebitte, men hun lå på briksen og hørte, at de andre kom tilbage. Månemanden havde ikke fået fat i dem, ved at flygte havde de undgået ham, og forårets lyse tid manede vinterens skræk bort, så de fik mod til at vende hjem.

De bankede på hyttens væg og spurgte, om der var nogen levende derinde, og Magdalene svarede med svage lyde, at hun levede endnu.

„Så kom ud, for det er forår!“ råbte de. Men hun kunne ikke røre sig, vintrens kulde havde bidt sig ind i hendes hænder og fødder. Det var forår, men hun kunne ikke komme ud. Hun blev liggende på briksen.

Om sommeren - det må ha været omkring 1894 - kom et norsk skib nær kysten. De fik kontakt med det og gjorde søfolkene begribeligt, at der var en syg på bopladsen, og at de manglede hjælp. Nogle af besætningen tog med i land og behandlede den unge piges sygdom, så godt de kunne. Især tog skibets unge styrmand sig af hende. Han bragte hende mad og medicin, han skiftede hendes forbindinger, kom ofte og så til hende, gjorde alt hvad han kunne for hende. Hun kom sig, men resten af sit liv humpede hun rundt ved hjælp af en stok. Koldbranden havde taget tærne på begge fødder, og der var dybe huller og sår på benene. Også hænderne havde frosten ødelagt, fingrene var blevet krogede og uhyggelige at se på.

Senere kom hun til byen Angmagssalik, hvor hun boede i et lille hus og levede af at sy skindting, for trods hænderne var hun meget dygtig. Hun var nu kristendøbt og hed Magdalene. Hun fik et barn - for selv om skæbnen havde givet hende en ilde medfart var hun stadig en pige, som nok kunne være eftertragtelsesværdig. Det var med en dansk mand. Hun var meget glad for barnet, som var en dreng. Hans navlestreng opbevarede hun i et syskrin, og efter at drengen var død som tiårig, blev den hende en kær ejendom. Senere, som gammel kone, viste hun den gerne frem - en lille, indtørret, brunlig tingest, det eneste hun havde tilbage af sin dreng.

Magdalene blev gift. Der boede to unge mænd hos hende i hendes lille hus, men en dag blev den ene gift med en ung pige og flyttede. Så var der kun Abel tilbage. Abel, hendes plejesøn, for det ansås han for at være, havde boet hos hende i et par år. Det var ikke nødvendigt for ham at bo hos nogen som plejesøn - hans forældre levede, han kunne ha boet i deres hus. Hvorfor han foretrak at bo hos Magdalene vidste man ikke - ikke så nøje i hvert fald. Nogle sae, at det var fordi han gerne ville bo i hendes rare lille hus med komfur og det hele - hellere end i sine forældres jordhus, hvor de kun havde spækklamper. Abel selv sae ingenting.

Men en dag kom præsten og talte mange ord til dem. Han foreholdt dem, hvor syndigt det var at de boede alene sammen, nu da den anden plejesøn var flyttet. Han skammede dem ud, han talte og talte og truede med evig fortabelse, hvis de ikke giftede sig. Og han holdt ikke op med at tale, før han havde nået sit mål.

Og så blev der bryllup i den lille kirke i Angmagssalik. Abel, som vistnok hed Kunak, før han blev døbt, var dengang cirka 22 år, og Magdalene var 22 år ældre

end han. Måske var Abel begyndt at fortryde, at han hade givet sit samtykke - i hvert fald gjorde de mange drillerier over, at han skulle giftes med et gammelt liv, som humpede om ved en stok, ham fløv. Men Magdalene var lykkelig, hun var glad for sin unge mand.

Mange påstod, at Abel hade set den anden vej under hele vielsen - han ville ikke kigge på den gamle kone, han blev gift med. Men ægteskabet blev forbavsende lykkeligt trods den store aldersforskel. De kom til at bo i den elendigst tænkelige jordhytte i byen, hvor de levede af Abels fangst - som ikke var stor - og af, hvad hun kunne tjene ved at sy kamikker, vaske bjørneskind og lignende.

Hun var stadig meget dygtig til at sy - så dygtig, at kolonibestyreren, som hed Hedegaard, nægtede at gå i andre kamikker end dem, Magdalene hade syet. Hans børn kom meget hos hende for at høre hende fortælle historier og se hendes barns indskrumpede navlestreng. Der var halvmørkt og rodet i hytten og lugtede ilde, men børnene var glade for at være der og huskede senere i livet deres besøg hos hende som noget hyggeligt. (Jeg ved det, for det er et af disse børn, Gudrun, som nu mange, mange år efter har fortalt mig historien.) Det flød med madrester, kogt sælkød var blevet overhældt med torskesuppe og kunne bruges en anden gang o. s. v. Magdalene var begyndt at skrå, hun sad og spyttede i en potte, der osse benyttedes som natmøbel og ikke altid tømtes punktligt. Rundt om stod bøtter med kød og fisk, der lå garvede og ugarvede skind, som Magdalene arbejdede med. Hun var glad for børn, hun som selv var ude af stand til at få flere, og fortalte gerne løs, mens Abel var ude på fangst.

Abel var en mærkelig mand. Han var den dovneste mand, nogen hade kendt, og lae ikke skjul på det. Samtidig var han en meget smuk mand. Han var en af de sidste, som efter gammel skik gik med håret langt, det nåede ned til skuldrene. Da Estrid Ott i tiden omkring eller lige efter Magdalenes død lavede børnebogen „Lillefingers store eventyr“, valgte hun Abel til at spille faderens rolle i den Angmagssalik-familie, som bogen handler om, hvorfor han blev foreviget på adskillige fotografier og stadig kan ses i den omtalte bog - en smuk mand med langt fangerhår.

Engang var Abel taget på fangst og kom ikke hjem. Fjordisen var for tynd til, at man kunne gå på den, og for tyk til, at man kunne sejle i kajak, så Abel hade båret sin kajak den anden vej rundt om fjeldknolden og hade sat den i vandet derude - i havet. Han var taget afsted om morgenen. Hele dagen gik, uden at han viste sig, og hele natten, og det meste af næste dag. Det lignede bestemt ikke Abel at blive så længe væk, og efterhånden var Magdalene sikker på, at hendes mand var død. Ud på eftermiddagen den anden dag satte hun sig uden for jordhytten og begyndte at synge dødssangen over ham, en gammel kone, som sad og

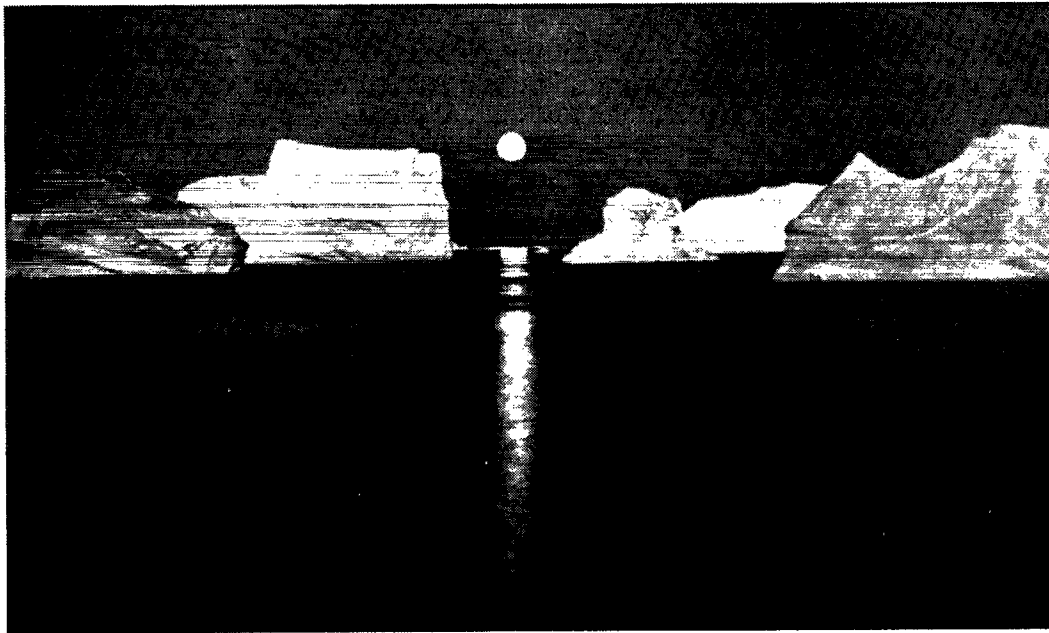
rokkede ulykkeligt frem og tilbage og sang over ham, som hun holdt så meget af. For trods sin alder var Magdalene meget kærlig. - Og bedst som hun sad og sang, dukkede han op over bakken, han kom gående med en lille sæl på nakken, som hade han kun været borte en time. Hun blev ude af sig selv af glæde, men Abel gik lige hen til hytten, kastede sælen på jorden foran hende og gik ind uden at sige et ord.

Samme Abel fik senere et tilnavn. Det skete på denne måde: Hvert efterår blev bådene halet på land, joller og motorbåde, store og små, og mange hjalp til, osse Abel. Mens de halede, sang de en opsang, og hvergang de var kommet til enden, råbte Abel højt det grønlandske ord for „spand“. Ingen vidste hvorfor han gjorde det, men „spand“ råbte han. Han var en mærkelig mand, og de begyndte at kalde ham „Spanden“. Det hed han resten af sit liv, og da han efter Magdalenes død fik en søn med den unge pige, som hade været en slags kivfak for Magdalene, nuanceredes tilnavnet en smule til „Den store spand“, mens sønnen kaldtes „Den lille spand“. Denne søn, Henning, er i dag midt i tyverne og kaldes stadig, så mange år efter Abels død (han døde af tuberkulose, da hans børn var ret små) for „Den lille spand“. Han var i øvrigt vandbærer hos os, dvs. han sørgede for vandforsyningen til vores hus, mens vi boede i Angmagssalik, vi kendte ham udmærket og syntes om ham. Han hade arvet meget af Abels gode udseende. Han var gift og fik, mens vi var deroppe, en søn, som blev døbt - Abel.

Da Magdalene blev ældre, blev hun syg. De huller og sår på benene, som hun hade haft, siden hun var en ung pige, fik liv igen - de blev værre og begyndte at vædske, og hun lisom skrumpede ind måned for måned. Da det blev værre og værre, telegraferede man til Grønlands Styrelse, som det hed dengang, og spurgte, hvad man kunne gøre for hende. Det var før der kom læge til Angmagssalik. Styrelsen svarede, at man kunne gi hende borvandsomslag . . .

Mens hun var syg, kom en norsk sælfanger - det var vistnok „Quest“, som blev berømt bl. a. gennem Peter Tuteins bøger - ind i havnen. Det var i 1929. Styrmanden spurgte den mand, som modtog skibet, Aksel Christensen, om der var en kvinde ved navn Pungujok i byen. Aksel mindedes ikke at ha hørt det navn, men lovede at spørge Gudrun - og hun kunne huske, at det var det navn, Magdalene hade haft, før hun blev døbt.

Efter styrmandens ivrige ønske lykkedes det at få bragt Magdalene om bord trods sygdommen. Og sådan genså den gamle, dødsmerkede kone og den aldrende styrmand hinanden efter 35 års forløb. Han hade aldrig kunnet glemme den smukke, unge pige, han som ung styrmand hade plejet, da hun lå syg i en jordhytte på en boplads ved Kap Dan. I de mange år hade han ofte tænkt på, hvordan det var gået hende senere.



Østgrønlandsk nat.

Foto: Lüthy

I dagene efter det underlige gensyn hobede gode ting sig op i den elendige jordhytte, kasser og dåser med margarine, kiks, tobak, kaffe, chokolade og meget andet, og Abel og hans gamle kone levede højt på det.

Men det hjalp allsammen ikke på sygdommen. Ikke længe efter blev den værre, og for anden gang i sit liv kom Magdalene til at ligge i en jordhytte uden at kunne røre sig. Hun skrumpede stadig ind, den store, flotte kvinde blev lille som et barn og uhyggelig at se på. Det var tydeligt, at det var døden som kom, men hun nægtede at se præsten - han kunne ikke hjælpe hende alligevel, mente hun.

En dag i 1930 sendte hun bud efter Gudrun, som gik derop med det samme. Stanken i husgangen var så kvælende, at hun uvilkårligt tog lommetørklædet for næse og mund. Magdalene lå og spyttede blod, og Gudrun spurgte igen, om hun ikke ville se præsten. Men nej, det ville hun ikke, hun kunne dø uden hjælp. Hun bad Gudrun hilse sin mor, som på det tidspunkt var i Danmark - kolonibestyrerfruen, som i mange år havde forsøgt at doktorere på hendes sår, og som havde givet hende te og kaffe og andre gode ting - hun bad hende hilse og sige tak for alting.

Det tog lang tid, for Magdalene havde vanskeligt ved at tale. Da hun havde sagt, hvad hun ville, bad hun Gudrun gå igen, hun ønskede at være alene.

Og et par timer efter døde Magdalene - en mærkelig skæbne var slut.